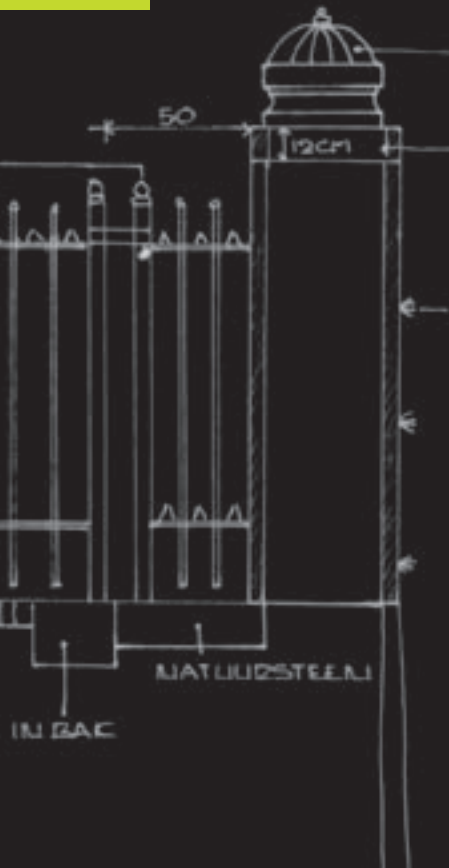
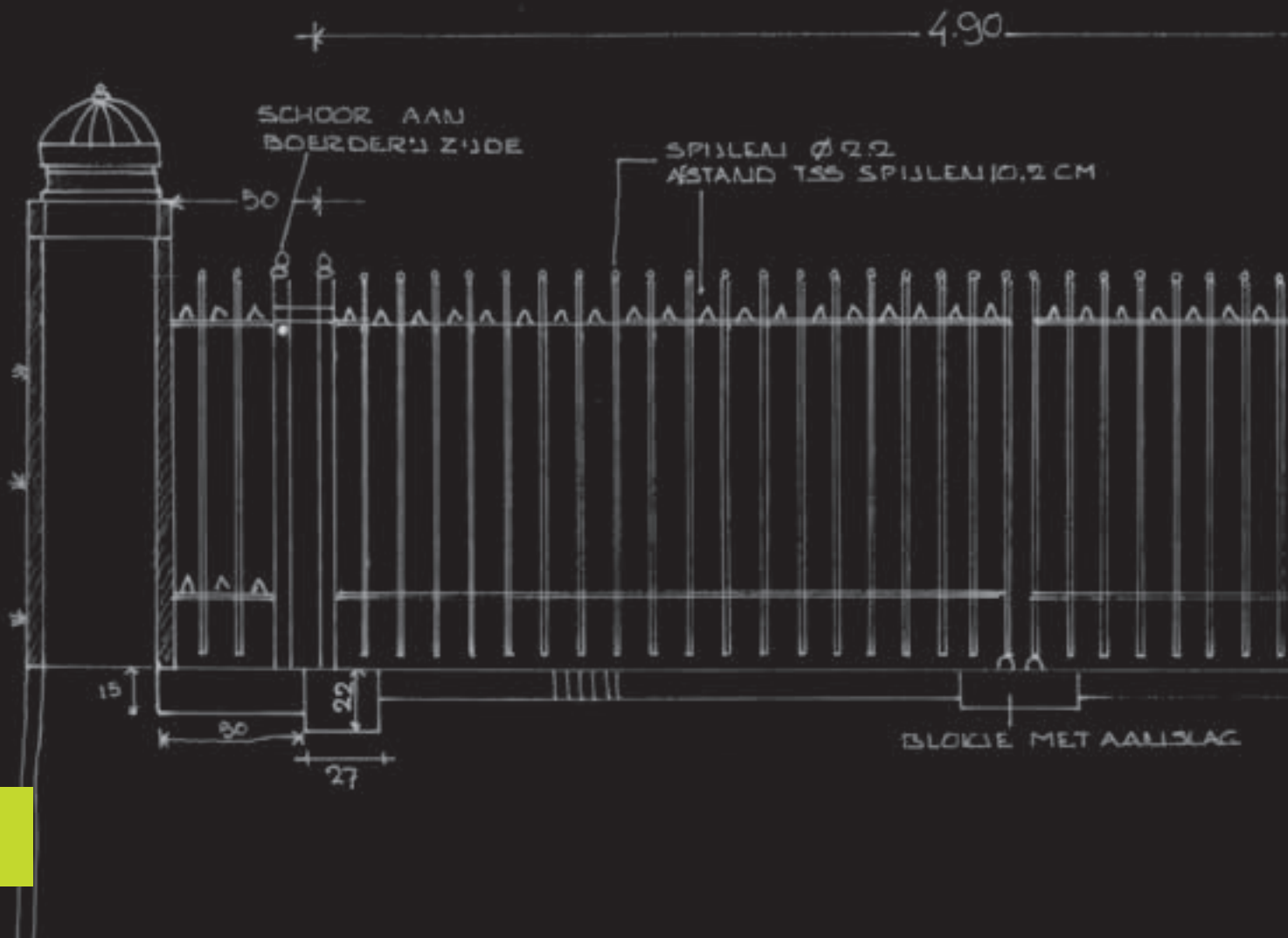




Reconstructie van de dam en het hek aan de Bergseweg 32 te Vreeland

entree tot het park van de verdwenen
buitenplaats Welgelegen bewaard





Voorwoord

De reconstructie van het toegangshek en de dam, die de entree tot het park van de voormalige buitenplaats Welgelegen vormde, is een feit. Een opvallend project waaraan diverse bedrijven een bijdrage hebben geleverd in opdracht van Mijdsrecht Vastgoed B.V.

De reconstructie kwam gereed kort na de opening van het *'Jaar van de Historische Buitenplaats 2012'*. Dit betekende een goede gelegenheid om meer mensen deelgenoot te maken van dit opmerkelijke project en te laten zien hoe cultureel erfgoed van onze buitenplaatsen in de Vechtstreek behouden kan worden. Met dank aan de opdrachtgever.

april 2012

GROENPARTNERS







Inhoud

	pagina
Inleiding	3
Geschiedenis buitenplaats Welgelegen	4
Inventarisatie	6
Archeologische vondsten	8
De reconstructie	9
1. Duiker	10
2. Gemetselde dam	13
3. Natuurstenen hekpijlers	14
4. Smeedijzeren hek	17
5. Smeedwerk fonteintjes	18
6. Inpassing moderne eisen	19

Colofon

Het dorp Vreeland ligt aan de Vecht ten noorden van Utrecht. De meanderende vormen in de Dorsserwaardpolder herinneren aan het omvangrijke park van de verdwenen buitenplaats Welgelegen (in zwart), dat zich uitstreckte van Baambrugge tot de Kleizuwe in Vreeland. Het landschapspark in de Dorsserwaard had drie entree's, aangegeven met de oranje stippen.





Inleiding

In 2009 ontstaan er plannen om de oude boerderij aan de Bergseweg 32 te Vreeland te saneren. De sloop en nieuwbouw van de boerderij maakt het noodzakelijk na te denken over het historische toegangshek en de dam van de voormalige buitenplaats Welgelegen. Datzelfde jaar krijgt Groenpartners de opdracht van Mijdsrecht Vastgoed B.V. de historie van de entree te onderzoeken en de situatie te inventariseren.

De in 2009 aangetroffen situatie was het uitgangspunt voor de reconstructie, omdat originele bouwtekeningen onbekend zijn. Onderzoek werd ook uitgevoerd tijdens de graafwerkzaamheden. Daar waar delen ontbraken diende hekken uit de Vechtstreek ter inspiratie. Functionele eisen vanuit de opdrachtgever maakte het nodig het ontwerp aan te passen. Groenpartners maakte de reconstructie tekeningen en gaf bouwhistorisch advies. VVKH architecten verzorgde het bouwtechnische gedeelte van de planvorming.

Hierna volgt een impressie van dit uitzonderlijke project; de historie van buitenplaats Welgelegen, de inventarisatie in 2009 en de reconstructie.



Geschiedenis buitenplaats Welgelegen

Zoals meer buitens aan de Vecht, ligt de oorsprong van buitenplaats Welgelegen in een boerderij die werd verbouwd tot lusthof. Hoewel het huis betrekkelijk klein bleef, verschenen er uitgestrekte tuinen en parken in opdracht van de eigenaar, de Amsterdamse lakenhandelaar Van der Tuuk.

De helft van de oorspronkelijke rechte afwateringslootjes werd gedempt. Meanderende watergangen werden gegraven en het terrein werd ingeplant met boomgroepen en bossages. Het park in vroege landschapstijl strekte zich uit van de Angstel (Baambrugge) in het oosten tot de Kleiwe (Vreeland) in het westen.

Het kadastrale minuutplan uit 1811-1832 is de eerste bron die het hek en de dam afbeeldt (zie afbeelding links). Het hek en de dam markeren de noordelijke entree van de parkaanleg die gelegen was in de Dorsserwaardpolder. In totaal telde de uitgestrekte parkaanleg in de Dorsserwaard drie entree's (Bergseweg 32, Kleiwe zuidoost en Kleiwe zuidwest, zie luchtfoto pagina 2).

Afbeelding links: Het landschapspark van Welgelegen in de Dorsserwaardpolder (bron Groenpartners).

Afbeelding onder: Gravure “Welgelegen te Vreeland”, door P.J. Lutgers uitgegeven in “Gezichten langs de Vecht” in 1836 (bron collectie Beelaerts van Blokland).

Van der Tuuk ging in 1802 failliet aan de kosten van de zijn omvangrijke buitenplaats en Welgelegen werd meermalen verkocht.

Via vererving kwam Welgelegen, in die tijd één van de grootste buitenplaatsen in de Vechtstreek, in handen van Andreas Anthony Reaal, wethouder te Amsterdam. Als Anthony Reaal in 1859 sterft, valt het landgoed uiteen. Het hoofdhuis van Welgelegen wordt afgebroken, de bossen worden gekapt en de grond wordt in gebruik genomen als weiland. Het boerderijtje bij de noordelijke entree, nu Bergseweg 32, is waarschijnlijk kort voor het overlijden van Anthony Reaal gebouwd.

De dam en het hek aan de Bergseweg zijn de laatste fysieke herinnering aan het uitgestrekte landschapspark en de buitenplaats Welgelegen in de Dorsserwaard. De twee andere entree's zijn mettertijd afgebroken en verdwenen.





Inventarisatie

Anno 2009 inventariseert Groenpartners de natuursteen hekpijlers, het smeedijzeren hek en de gemetselde dam. Hier volgen enkele in het oog springende zaken:

Natuursteen hekpijlers

- De hardsteen vierkante hekpijlers zijn versierd met mutsen, waar met verf de naam 'welte vrede' op staat.
- Het natuursteen is op diverse plaatsen beschadigd.
- De natuurstenen dorpel is gedeeltelijk verdwenen.

Smeedijzeren hekwerk

- Het hek tussen de hekpijlers bestaat uit twee vaste delen en twee bewegende hekdelen (niet aanwezig). Het draaiende hekdeel functioneerde met behulp van een wieltje op rails.
- De aanhechting tussen ijzer en natuursteen is uitgevoerd in lood.
- Het aanwezige hek is met oranje loodmenie geschilderd en enige malen in de teer gezet. De hekpunten zijn later wit geschilderd.
- De smeedijzeren schoren zijn niet aanwezig.
- Delen van het aanwezige hek zijn weggerot.

Gemetselde dam

- Er is plantengroei aanwezig in het metselwerk, de voegen zijn grotendeels verdwenen en stenen ontbreken (foto links).
- De dam is ondanks de ouderdom niet verzakt!
- De houten fundering van de waterkerende dam is deels zichtbaar.

De inventarisatie maakte duidelijk dat de dam en het hek dateren uit eind 18de eeuw, begin 19de eeuw en zijn deels gemaakt met behulp van tweede-hands materialen. Aanwijzing hiervoor zijn o.a. de drie gaten zonder functie aan de slootkant van de hekpijlers.

Gezien de bevindingen en de slechte conditie van de dam en het hek was reconstructie noodzakelijk, met het streven om authentieke delen her te gebruiken.





Archeologische vondsten

In voorjaar 2010 werd gestart met het afbreken van het hek en de natuursteen hekpijlers. Alle delen werden opzij gezet, gefotografeerd, opgemeten en beschreven. Er is gekeken welke delen konden worden hergebruikt.

Tijdens de sloop van de dam en de graafwerkzaamheden in najaar 2011 zijn de ondergrondse delen ingemeten, gefotografeerd en op tekening gezet.

Een samenvatting van de archeologische vondsten:

- fundament van de dam in hout (foto links boven)
- aanslagblok in de dorpel met deel van de rail (foto links midden)
- fundamente van de schoren (foto links onder)
- dieper gelegen muurdelen
- verlengde delen van de dammuren
- diverse bewerkte delen en blokken natuursteen
- delen van het smeedijzeren hek
- pijpenkopje (foto inzet rechts)

De reconstructie

Vanaf het najaar van 2011 werken verschillende bedrijven samen aan de reconstructie van de dam en het toegangshek. Zie het colofon achterin voor een overzicht van de deelnemende bedrijven.

Het werk kwam gereed in april 2012.

Om een idee te krijgen van het aanlegproces en de afwegingen die zijn gemaakt, volgt hier een toelichting op de volgende onderdelen:

1. Duiker
2. Gemetselde dam
3. Natuurstenen hekpijlers
4. Smeedijzeren hek
5. Smeedijzeren fonteintjes
6. Inpassing moderne eisen





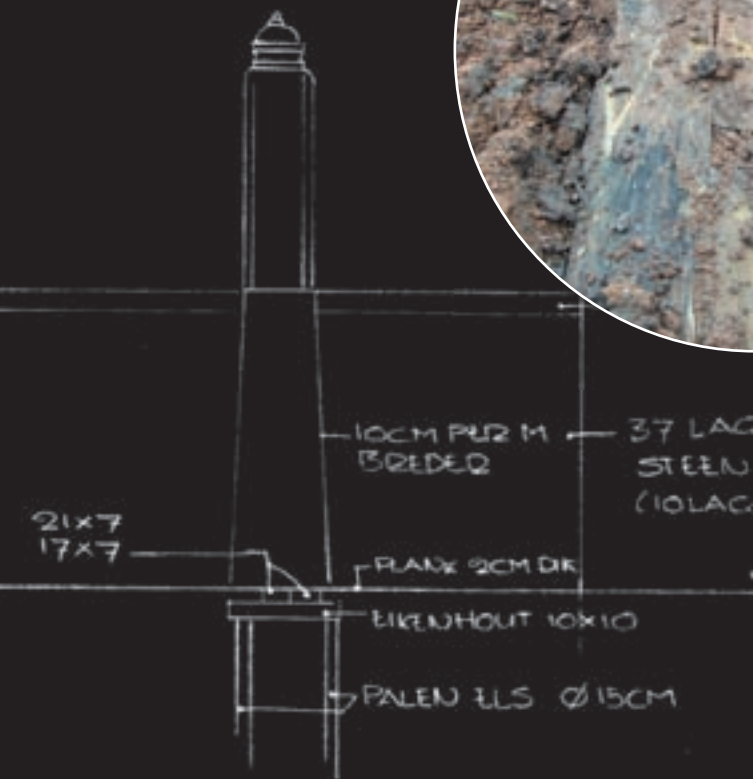
1. Duiker

Tijdens de sloop werd de oude dam aan de Bergseweg drooggezet en ontmanteld.

De historische houten fundering, gedeeltelijk zichtbaar tijdens de inventarisatie in 2010, kwam bij de graafwerkzaamheden geheel in zicht.

De historische fundering bestond uit elzenhouten palen, waar eikenhouten planken op lagen (zie foto en tekening links).

De oude dam was waterkerend, maar bij de reconstructie is uitgegaan van een betonnen duiker met een hardstenen duikermond. De vormgeving van de duikermond is gebaseerd op een zwart-wit foto van een andere toegang tot het landschapspark van buitenplaats Welgelegen (foto rechts).



Tekening links:
Groenpartners maakte op
basis van de opmetingen
deze doorsnede van de
oude situatie met de funder-
ing in hout, de damwanden
en op het metselwerk de
natuur-steen hekpijler.



Foto inzet links:
De eikenhouten planken van de
oude fundering komen in het zicht
bij de graafwerkzaamheden.

Foto inzet rechts:
De duikermond is uitgevoerd in natuursteen.

Foto rechts:
De dam gelegen aan de Kleizuwe zuidoost vormde de oost
ingang van het uitgestrekte landschapspark in de Dorsser-
waard. Deze dam, die gelijktijdig met de dam aan de Berg-
seweg is gebouwd, is verdwenen (bron collectie Aalderink).





2. Gemetselde dam

De basisconstructie van de nieuwe dam is uitgevoerd in beton, omdat de dam wordt gebruikt door zwaar verkeer. Op en tegen de betonconstructie zijn de muren gemetseld, het beton is dus niet zichtbaar.

Het nieuwe metselwerk is uitgevoerd op basis van de reconstructie tekeningen. De nieuwe muren zijn naar binnen vallend gemetseld (7 à 8 cm per meter) conform de opmeting van de oorspronkelijke dam.

De originele voegbreedte, de historische steenmaat (22x11x4cm) en het steensverband zijn opnieuw toegepast. De tienlagenmaat is 50 cm. De bovenkant van de muur heeft een rollaag en op de koppen van de muur zijn natuurstenen blokken geplaatst.





3. Natuurstenen hekipijlers

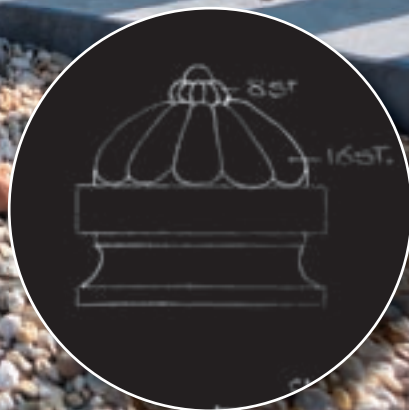
De twee natuurstenen hekipijlers en de mutsen zijn na restauratie in december 2011 teruggezet op de nieuwe dam.

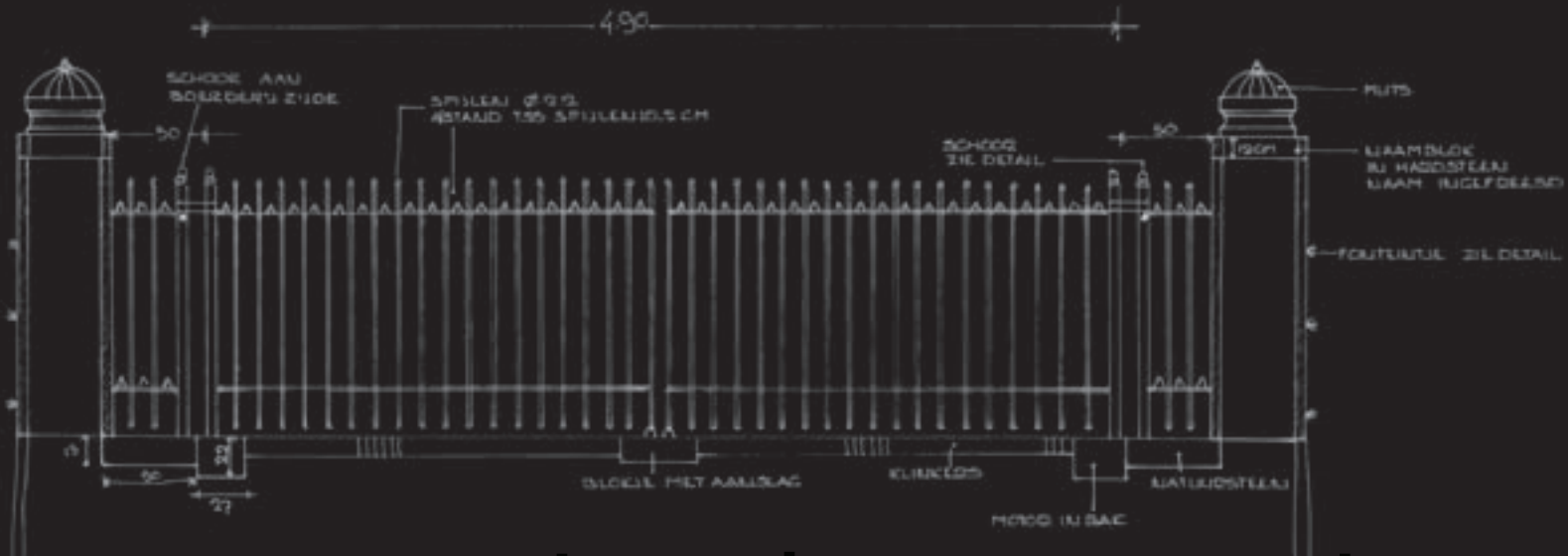
De linker hekipijler had aan de onderkant grote beschadigingen, die hersteld zijn door een deel weg te zagen en een nieuw blok natuursteen aan te zetten. Tevens is er bij beide hekipijlers een hardsteen blok geplaatst tussen de muts en de pijler. Op dit deel is de naam van de verdwenen buitenplaats gebeiteld 'Wel Gelegen'.

RVS draadeinden en kit verbinden de hekipijlers met het onderliggende metselwerk van de dam (foto inzet rechts).



Foto boven: Het plaatsen van de
linker natuursteen hekpijler.
Foto rechts: Herstelde hekpijler.
Tekening rechts: inventarisatie-
tekening van de hardsteen muts.





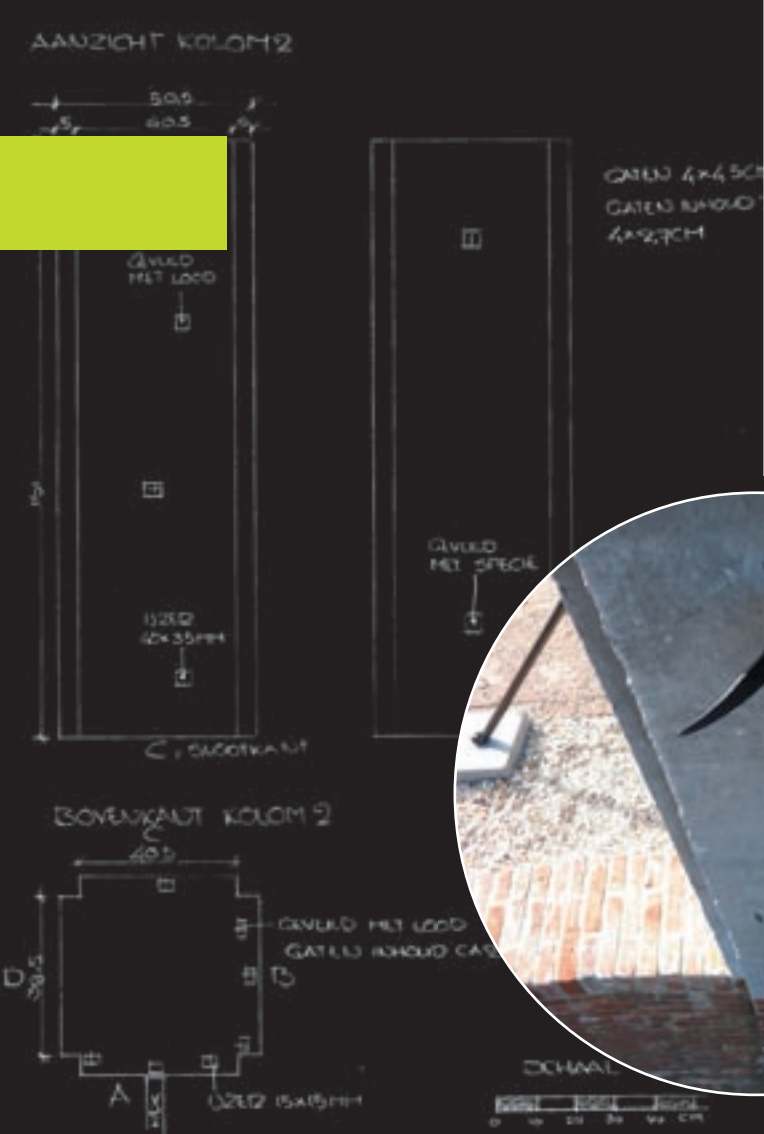
4. Smeedijzeren hek

Grote delen van het laat 18de eeuwse hek ontbraken en waren in slechte staat. Bij de reconstructie zijn de oude pijlvormige punten van het oude smeedijzeren hek, op-nieuw tussen de spijlen van het nieuwe hek geplaatst. Alle overige delen zijn nieuw.

De grote en kleine hekpunten zijn met de hand gesmeed naar oud model. Van de schoren was geen voorbeeld bekend. De nieuwe schoren zijn gemaakt met het hek van buitenplaats Herteveld in Maarssen als inspiratie. In plaats van de originele teerlaag zijn de hekdelen voorzien van een matte, grove poedercoating. De oude niet te hergebruiken delen van het oude smeedijzeren hek zijn bewaard.

Tekening links boven: Reconstructie tekening smeedijzeren hek.
Foto's oude hek v.l.n.r.: spijlenhek, de pijlvormige punten, de loodverbinding tussen ijzerwerk en hekpijler en een kleine hekpunt.
Rechts: Het nieuwe hek en tekening van een hekpunt.





5. Smeedijzeren fonteintjes

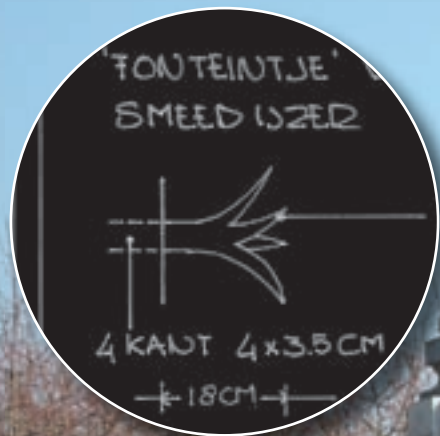
Aan de slootzijde van de twee oude hardstenen hekpijlers zitten drie gaten. Het is ondanks onderzoek niet duidelijk geworden waar deze gaten voor dienden.

Gedacht wordt dat de hekpijlers, begin 19de eeuw tweede hands zijn aangekocht voor het hek.



De fonteintjes zijn een nieuwe toevoeging. Het ontwerp vindt zijn inspiratie in de diverse hekken bij de buitenplaatsen in de Vechtstreek. De fonteintjes zijn met de hand gesmeed, in de gaten geplaatst en vervolgens aangegoten met lood.

De fonteintjes waren indringers.



Tijdens het gehele aanlegtraject heeft Groenpartners veel aandacht besteed aan de afwerking en de afstemming tussen het cultureelhistorisch aspect enerzijds en de moderne eisen anderzijds. Alle delen van het hek en de dam zijn op maat gemaakt voor dit object.

- Het hek is geautomatiseerd en kan op afstand worden bediend door de bewoners van Bergseweg 32. De motorbak is weggewerkt in de dorpel. Voor het hek staat een buitenpost met een intercom functie.
- In de oorspronkelijke situatie was er een grindpad met aan weerszijde een grasstrook. In de reconstructie is het pad bestraat (waalformaat) met aan weerszijde een baan van grind.
- De breedte van de dam is identiek aan de oorspronkelijke breedte, maar de doorrijbreedte van het hek is wel vergroot.
- De dorpel is gemetseld en niet in natuursteen.

Colofon

Titel

Reconstructie van de dam en het hek
aan de Bergseweg 32 te Vreeland

entree tot het park van de verdwenen
buitenplaats Welgelegen bewaard

Opdrachtgever

Mijdsrecht Vastgoed B.V.

Redactie

Groenpartners
Bergseweg 18
3633 AK Vreeland
Tel: 0294-234416
Fax: 0294-231273
info@groenpartners.nl
www.groenpartners.nl

Samenstelling en lay-out

Buro DO, Petra Doeve

Historische foto voor- en achterzijde

Bergseweg 32, ca.1956 (bron RCE)
Bergseweg 32, ca.1970 (bron Aalderink)

Bron foto's en tekeningen

Tenzij anders vermeld Groenpartners

Samenwerkende bedrijven

VVKH architecten, Leiden - bouwkundige tekeningen en directie
Groenpartners, Vreeland - bouwhistorische tekeningen, onderzoek en advies

Bouwbedrijf Van Schaik BV, Breukelen - hoofdaannemer
Handelsmaatschappij Spruijt BV, Breukelen - sloop, grond- en straatwerk
Lam Toegangstechniek, Nederhorst den Berg - hekken
Steenhouwerij Maarssen BV, Utrecht - natuursteen
Bouwbedrijf Spoon BV, Hellevoetsluis - metselwerk

Datum uitgave

april 2012

Disclaimer

Niets uit de uitgave mag worden gekopieerd en/of verveelvoudigd of in
enigerlei andere vorm openbaar worden gemaakt zonder schriftelijke
toestemming van Groenpartners.

GROENPARTNERS

anno 2012

